

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

„Warmia i Mazury regionem zjednoczonej Europy”

REWITALIZACJA TARTAKU RAPHAELSOHNÓW NA CENTRUM TECHNIKI I ROZWOJU REGIONU MUZEUM NOWOCZESNOŚCI W OLSZTYNIE

Tartak Raphaelsohnów został wybudowany ok. 1884 roku przez miejscowego przedsiębiorcę, Louisa Raphaelsohna. Powstał na terenie wcześniej wykorzystywanym rolniczo, w zakolu rzeki Łyny, w sąsiedztwie Starego Miasta. To już ostatni duży, zabytkowy obiekt fabryczny w Olsztynie, a także ostatni relikw dzielnicy przemysłowej, która w II poł. XIX w. zaczęła rozbudowywać się w tej części miasta.

Sto lat temu w rejonie zakola Łyny działało pięć tartaków, dwa browary, młyn parowy, fabryka maszyn z odlewnią żelaza, fabryka octu, fabryka chemiczna oraz gazownia miejska. Tartaki wykorzystywały rzekę, jako drogę transportu dostarczanego do nich drewna. Spławiane w formie tratw z położonych na południe od Olsztyna wielkich lasów państwowych i komunalnych, trafiało ono do portów drzewnych, urządzonych nad rzeką, a następnie na place składowe tartaków. Tartak Raphaelsohnów składał się pierwotnie z dwukondygnacyjnego budynku fabrycznego, wzniesionego w konstrukcji ryglowej z wypełnieniem z czerwonej cegły ceramicznej. Od strony południowej przylegała do niego murowana w całości z cegły część ogniowa (mieszcząca siłownię, tj. kotłownię i maszynownię). Górna kondygnacja głównego obiektu fabrycznego pełniła funkcję hali traków i wału napędowego. Tartak posiadał dwa pionowe traki ramowe, które napędzane były przez maszynę parową. Kłody do przetarcia wciągane były z zewnątrz na górną kondygnację za pośrednictwem pochylni oraz wyciągarki.

Tartak funkcjonował w obiekcie do 1929 roku, kiedy firma braci Raphaelshonów sprzedała parcelę miejskiej spółce gospodarki komunalnej. Działalność produkcyjna zakończyła się.

Nowy właściciel przebudował wnętrze obiektu fabrycznego, adaptując je na magazyny, warsztaty oraz pomieszczenia socjalne. Po 1945 roku obiekt pozostawał własnością przedsiębiorstw miejskich (m.in. MZK i MPGK). W 1987 roku został on wyłączony z użytkowania. Od tego momentu podlegał coraz większej degradacji.

W 2007 roku, dzięki zaangażowaniu organizacji pozarządowych i społeczników, Tartak Raphaelsohnów został wpisany do rejestru zabytków. Następnie decyzją Prezydenta Olsztyna Piotra Grzymowicza obiekt został przekazany Miejskiemu Ośrodkowi Kultury. W 2010 roku Miejski Ośrodek Kultury podpisał umowę z Marszałkiem Województwa Warmińsko-Mazurskiego na dofinansowanie projektu „Rewitalizacja tartaku Raphaelsohnów na Centrum Techniki i Rozwoju Regionu MUZEUM NOWOCZESNOŚCI w Olsztynie” ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2007-2013. Koszt całego przedsięwzięcia oszacowany został na 5,4 mln zł, z czego 3,6 mln stanowiło dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej. Pozostałe środki pochodziły z budżetu miasta. Prace budowlane w obiekcie ruszyły w czerwcu 2012 roku. W ich trakcie dokonano odkryć, które pozwoliły dokładniej poznać historię tartaku oraz jego pierwotną infrastrukturę techniczną.

Priorytetem podjętych prac było przywrócenie pierwotnego wyglądu obiektu oraz zachowanie i wyeksponowanie zabytkowych elementów. Odtworzono więc dawny podział wnętrza budynku głównego, pierwotny poziom posadzek na parterze hali, drewniane stropy oraz podtrzymujące je słupy. Odsłonięto dobrze zachowaną wieżbę dachową. W siłowni wyeksponowano odnalezione w trakcie prac relikty, związane z funkcjonującym tu kiedyś silnikiem parowym oraz systemem transmisji napędu. W hali głównej zachowano fragment istniejącego tu niegdyś bruku kamiennego, ślady kanału transmisji napędu, a także uczyniono miejsca, gdzie znajdowały się fundamenty traków i wału napędowego. Przywrócono pierwotny wygląd elewacji obiektu, a przeszklony aneks wejściowy zastąpił wtórną, mocno zdegradowaną wiatę frontową. Na miejscu pierwotnego komina fabrycznego stanął zabytkowy komin translokowany z gminy Rozogi. Odnowiony obiekt służyć będzie także osobom niepełnosprawnym.

Obecnie, po zakończeniu prac konserwatorskich i budowlanych, przygotowywane jest uruchomienie Centrum Techniki i Rozwoju Regionu MUZEUM NOWOCZESNOŚCI działającego w ramach Miejskiego Ośrodka Kultury i zajmującego się historią rozwoju cywilizacyjnego Warmii i Mazur w XIX i XX w. Prezentowane wystawy dotyczyć będą takich dziedzin jak: inżynieria miejska, budownictwo, produkcja, maszyny, rozwój miasta. Prowadzona też będzie ożywiona działalność z zakresu edukacji regionalnej.

Publikacja sfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013

mok
MIEJSKI
OŚRODEK
KULTURY
W OLSZTYNIE

Dyrektor Marek Marcinkowski
10-538 Olsztyn, ul. Dąbrowszczaków 3
tel. 89 522 13 72 (centrala), fax 89 522 13 51
e-mail: dyrekcja@mok.olsztyn.pl
www.mok.olsztyn.pl

